

Türkiye-AB mülteci uzlaşısının ardından;

EGE'DE YENİ BİR MITOLOJİ YARATMAK

Avrupa, mülteci krizinin üstesinden gelinebilmesi için Türkiye ve Yunanistan'dan, Anadolu ve Ege'de çağlar boyunca yazılmış mitolojik kahramanlık hikayelerinden bir yenisini bekliyor.

AB liderleri ve Türkiye'de karar alma mekanizmasının tepesindeki isimler 17-18 Mart 2016 tarihlerinde, Kasım 2015'ten bu yana üçüncü kez mülteci krizine kalıcı ve sürdürülebilir bir çözüm için Brüksel'de bir araya geldi. Zirve'nin ardından Başbakan Prof. Dr. Ahmet Davutoğlu Konsey Başkanı Donald Tusk ve Komisyon Başkanı Jean-Claude Juncker ile birlikte, Türkiye'nin AB resmindeki kritik konumunu ortaya koyan ve ulusal, uluslararası basında geniş yer kaplayan fotoğrafların parçası oldu. Bu Zirve, son aylarda tarafların girdiği yoğun diplomasi ve müzakere trafiğindeki en kritik dönemeçti. Uzun ayların, Ankara'da ve Brüksel'deki çok sayıda toplantının, hazırlanan sayısız eylem planı ve değerlendirme raporunun, net bir şekilde ortaya koyulan beklentilerin, prensiplerin ve kırmızı çizgilerin ardından 18 Mart 2016 tarihinde taraflar, Türkiye üzerinden AB'ye düzensiz göçü sona erdirmeyi öngören adımlara ilişkin anlaşmaya vardı.

İKV Uzman Yardımcısı Ahmet Ceran'ın bu anlaşma çerçevesinde hazırladığı araştırması ise şöyle:

"Üzerinde anlaşmaya varılan konu çok net: Türkiye üzerinden düzensiz yollarla Yunan adalarına geçiş yapan bütün göçmenler 20 Mart 2016 tarihinden itibaren Türkiye'ye geri gönderilecek. Anlaşmaya varılan konu çok net gibi dursa da esas sorun bunun nasıl yapılacağı. Öngörülen bu geri kabul mekanizmasının Avrupa için önemini, değerini ve zorluğunu anlatırken Komisyonu Başkanı Juncker, mitoloji kahramanı Herkül'e göndermede bulunuyor. Dolayısıyla Avrupa, mülteci krizinin üstesinden gelinebilmesi için Türkiye ve Yunanistan'dan, Anadolu ve Ege'de çağlar boyunca yazılmış mitolojik kahramanlık hikayelerinden bir yenisini bekliyor.

Vize Serbestliği Diyalogu

Türkiye üzerinden AB'ye düzensiz göçün önlenmesi ve Türkiye ile Yunanistan'ın göç yönetiminde ve düzensiz göçle mücadele

etkin işbirliği, Türkiye-AB Vize Serbestliği Diyalogu'nun da en önemli unsurunu oluşturuyor. Vize serbestliği diyaloguna ilişkin 4 Mart 2016 tarihinde açıklanan ikinci değerlendirme raporunda bu meseleye özel bir önem atfedilmiş, vizesiz Avrupa hayalinin gerçekleşmesi için şart koşulmuştu. Peki son bir yılda 850 binden fazla düzensiz göçmenin Türkiye üzerinden Yunanistan'a giriş yaptığı, Türkiye'nin halihazırda 2.7 milyonun üzerinde Suriyeliye ev sahipliği yaptığı, 2016 yılının başından bu yana ise 140 binden fazla göçmenin deniz yoluyla Türkiye üzerinden Yunanistan'a geçiş yaptığı dikkate alındığında; Zirve'de hangi önlemlere ilişkin anlaşmaya varıldı?

Uzlaşının satır araları

Bilindiği üzere Türk tarafını temsil eden liderler, 7 Mart 2016 tarihli Türkiye-AB Zirvesi'nde, uzlaşının gerçekleşebilmesi için Türkiye'nin taleplerini sıralamıştı. Bu talepler kimi çevreler tarafından karşılanması zor, bazı uzmanlara göre diplomatik hamle, Türk basınına yansıdığı haliyle ise "Kayserili pazarlığı" olarak tanımlanmıştı. Şüphesiz ki Türkiye'nin öncelikli talepleri vize serbestliği diyalogunun hızlanması, yeni müzakere fasıllarının açılması ve göçmen krizine yönelik kullanılmak üzere 3 milyar avroluk ek fondu. Öncelikli olarak, ulusal ve uluslararası ba-

sında, sivil toplumda ve uluslararası ilişkiler çevrelerinde tartışılan temel konu, Türkiye'nin yukarıda bahsedilen mekanizmayı uygulamaya koyabilecek teknik ve idari altyapıya sahip olup olmadığı meselesi. Türkiye, vize serbestliği yol haritasının açıklandığı Aralık 2013 tarihinden bu yana sınır ve göç yönetimine, bu alanlarda idari ve hukuki altyapının sağlanmasına ve üye ülkelerle işbirliğine yönelik reform hamlelerine devam ediyor.

Türkiye'nin zorlu sınavı

Dolayısıyla Türkiye'nin bu zorlu sınavın altından kalkamayacağı yönünde doğru-

dan ve net bir çıkarım yapmak, sürecin nasıl işlediğini görmeden mümkün değil. Bu noktada en önemli meselelerden biri, 2018 yılının sonuna kadar AB tarafından Türkiye'deki Suriyelilerin durumlarının iyileştirilmesi için kanalize edilecek 6 milyar avroluk fonun doğru, etkin ve şeffaf şekilde kullanılması. Öte yandan Türkiye'ye geri gönderilecek olan göçmenlerin temel hak ve özgürlüklerinin garanti altına alınması, AİHM içtihadıyla çelişecek uygulamalardan kaçınılması, yoğun sayılara ulaşması beklenen Suriyelilerin sosyal ve ekonomik entegrasyonu, Suriyeli çocukların temel eğitime ulaşımı en kritik meseleler.

Düzensiz göçle mücadele

Vize serbestliğine ilişkin olarak, düzensiz göçle mücadeleye, Yunanistan ile bu alanda etkin bir işbirliği mekanizmasının kurulmasına ve Suriyelilerin entegrasyonuna yönelik her olumlu adım şüphesiz ki vize serbestliği diyalogunu da doğrudan olumlu etkileyecek. Fakat bu noktada önemle hatırlanması gereken konu, bütün ortak iyi niyet söyleminin, siyasi iradenin ve paylaşılan tarihlerin yanı sıra; vize serbestliğinin gerçekleştirilmesi için 72 teknik kriterin karşılanması gerekiyor. Dolayısıyla diplomatik hamleler, siyasi beklentiler ve olumlu havayla birlikte Türk yetkili makamların bu 72 kriterin karşılanmasına yönelik teknik süreci hızla devam ettirmesi şart.

Son olarak bu uzlaşının katılım müzakerelerine etkisine de kısaca bakmak gerekiyor. 18 Mart tarihinde, Hollanda Dönem Başkanlığı sona ermeden, daha önce Fransa'nın blokajı altında olan Mali ve Bütçesel Hükümler başlıklı 33'üncü faslın açılmasına karar verildi.

Kıbrıs sorunu

Uzun bir durağanlık döneminin ardından açılan 17'nci faslın sonrasında 33'üncü faslın açılmasına karar verilmesi şüphesiz ki olumlu bir gelişme. Fakat Kıbrıs sorunu sebebiyle açılmayan fasllara yönelik mülteci uzlaşısıyla birlikte bile adım atılmaması, Kıbrıs sorununun her şeye rağmen üyelik yolundaki en te-

mel engellerden biri olmaya devam ettiğini gösteriyor. Bununla birlikte, uzun bir süredir bekleme odasından çıkamayan Türkiye'nin son dönemde tekrardan AB ailesinin bir parçası ve AB karar alma süreçlerinin temel bir unsuru olarak kameralara yansımaları şüphesiz ki üyeliğe giden engebeli yolda bütün paydaşlara motivasyon ve heyecan sağlıyor. Fakat bu işbirliği ve etkileşim tablosunun, sadece göçmen krizine ilişkin meselelerde değil; enerji birliği, ekonomik işbirliği, ticari ilişkiler ve ortak güvenlik politikası gibi diğer kilit alanlarda da görülmesi; Türk yetkili makamların bu süreçlere de dahil edilmesi gerekiyor.

Kahramanlık hikayesi

Zirve, başından bu yana uluslararası sivil toplum ve insan hakları örgütleri tarafından yakından takip edilirken; paydaşların değerlendirmeleri, uzlaşının AB hukuku, uluslararası hukuk ve Cenevre Sözleşmesi'ne dayanan göç hukukuna uygunluğu meselesinde düğümlendi. Ege Denizi'nde yeni bir kahramanlık hikayesi yazılabilmesi için, Türkiye üzerinden AB'ye düzensiz göçün sonra erdirilmesinin yanı sıra, temel hak ve özgürlükler ile mülteci hukukuna kesin bir uyumun sağlanması gerekiyor. Bu zorlu sınavın altından kalkılabilmesi için ise hem Türkiye'ye, hem Yunanistan hem de AB'ye önemli görevler düşüyor. Sivil toplumun ve insan hakları savunucula-

rının temel çekincelerinin başında, uzlaşmaya varılan Zirve'nin ardından, bu kadar kısa bir sürede, sığınma taleplerinin değerlendirileceği ve düzensiz göçmenlerin bire bir mülakatlarının gerçekleştirileceği etkin bir prosedürün ve teknik altyapının oluşturulmasının zorluğu. Göç hukukuna göre, toplu geri göndermeler ve yetersiz değerlendirme prosedürleri ile itiraz hakkının bulunmaması, temel hak ve özgürlüklerin önündeki en büyük engellerden biri. Yunanistan'ın hâlihazırda bu altyapıya sahip olmadığı belirtiliyor.

Türkiye'nin AB göç hukuku

Uluslararası arenada konuya ilişkin çok tartışılan bir diğer mesele, Türkiye'nin AB göç hukuku açısından statüsü. 2013/32/EU sayılı AB Yönergesi'ne göre, AB ülkelerinin bir üçüncü ülkeye düzensiz göçmenleri gönderebilmesi için o üçüncü ülkenin "güvenli üçüncü ülke" statüsüne sahip olması gerekiyor. Dolayısıyla Yunanistan'dan Türkiye'ye gerçekleştirilecek geri göndermeler de bu yapıya dayanacak. Öte yandan AB çevrelerinde, Türkiye'nin bu statüye uygun olmadığını öne süren görüşler dikkat çekiyor. Türkiye'nin daha ileri bir uluslararası koruma sistemine sahip olabilmesi için, sadece Suriyelilere değil, düzensiz göçün kaynağı diğer ülkelerin vatandaşlarına da etkin koruma sağlaması gerektiği öne sürülüyor. Uluslararası korumaya muhtaç herkesin ayırım gözetmeden gerekli yardımlardan faydalanabilmesi gerektiği, BMİHYK tarafından konuya ilişkin yapılan açıklamaya da yansıyor. Fakat 2,8 milyondan fazla Suriyeliye ev sahipliği yapan Türkiye'nin göçmenlere güvenli bir yaşam alanı sağlayamadığını öne sürmek doğru olmaz. Sonuç olarak, söz konusu uzlaşının uygulamaya koyulması için 20 Mart gibi çok erken bir tarih belirlenmiş olsa dahi, sürecin etkin şekilde işleyip işlemediğine yönelik değerlendirmeler yapılabilmesi için işleyişin şeffaf şekilde gerçekleşmesi ve uygulamaların bütün paydaşlar tarafından takip edilmesi gerekiyor. Nihayetinde göç yollarının kapatılması ve yoğun güvenlik önlemleriyle birlikte, düzensiz göçmenlerin daha tehlikeli araçlarla daha tehlikeli göç yollarına yönelmelerine sebep olunmamalı. Hem ev sahipliği yapan ülkeler, hem de ülkelerindeki iç çatışma ve krizlerden kaçan, yerinden edilmiş kişiler için en etkin ve verimli şartların oluşturulması halinde, Ege'nin iki kıyısında gelecekte tarihe not düşülecek bir hikâyenin yazılması mümkün.